

Monikasvoinen raatajarahvas Venäjän Karjalassa 1918–1922

Johdanto

Bolševikkien kumottua Venäjän väliaikaisen hallituksen marraskuussa 1917 heidän retoriikkansa pohjusti proletariaatin diktatuuria, jossa porvaristo menetti aiemmin etuoikeutetun asemansa. Venäjän Karjalaan¹, syrjäiseen kolkkaan Venäjän entisessä imperiumissa, sosialistinen lokakuun vallankumous mateli hiljaa vuoden 1918 aikana, kun bolševikkien asema Neuvosto-Venäjän hallintoelimissä vahvistui voimakkeinoja käyttäen.²

Bolševikit aloittivat paikallisen, kommunismiin tähtäävän vallankumouksen viimeistään kesällä 1918, kun ruuankeräyso-
sastot saapuivat takavarikoimaan viimeiset leivänmurut ja köyhäinkomiteat perustettiin väkivalloin karjalaiseen maalaismaiseen edistämään ”välttämätöntä luokkasotaa”. Varsinainen, bolševikkien odottama ”imperialistinen sota” etenkin Suomesta tulleiden sotajoukkojen kanssa oli edessä vuoden 1919 aikana. Neuvostovallan istuttaminen Karjalan proletariaatin keskuuteen oli lopulta kaikkea muuta kuin yksinkertainen asia Karjalan kappinaan 1921–1922 saakka ja vaivalloista sen jälkeenkin.³

Tässä artikkelissa kysyn, miten proletariaatti käsitettiin neuvostovallan näkökulmasta ja miten se suhteutui valkoisten käsitykseen työväestöstä Venäjän Karjalassa sisällissodan aikana. Miten bolševikit ja suomalaiskommunistit kuvasivat suhdettaan

karjalaiseen työväestöön vuosina 1918–1922, kun alueella oltiin vuoroin sodassa ja vuoroin rauhassa erityisesti valkoisen Suomen vaaniessa vieressä? Miten karjalainen proletariaatti kuvattiin niin neuvostovallan apuna kuin haittana verrattuna valkoisten, suomalais-karjalaisten vihollisten retoriikkaan karjalaisesta rahvaasta?

Syvennyin näihin kysymyksiin käsitehistoriallisella tutkimus-aseteella⁴ analysoimalla aikakauden kieltä ja diskursseja poliittisena toimintana venäjän- ja suomenkielisen aineiston avulla. Metodologinen lähtökohtani on, että neuvostovaltaa rakennettiin Karjalassa kielellisten keinojen avulla, jolloin esimerkiksi käytetyillä käsitteillä muovattiin ympäröivää yhteiskuntaa kohti sosialistisista ihannetta. Käytetty retoriikka eri tehokeinoineen, jalkautetut käsitteet ja niiden avulla muodostetut diskurssit mukailivat neuvostovallan kattavia narratiiveja, joilla taas luotiin Venäjän Karjalaan uuden poliittisen kulttuurin perusteita.⁵

Käytännössä selvitän kommunistien käyttämän retoriikan avulla, miten Karjalan työväestöä kuvailtiin ja käsitteellistettiin valkoisten, suomalais-karjalaisten⁶ vihollisten diskurssien ristipaineessa. Käsitehistorian vapaata tulkintaa mukailien nostan retorisen ja diskursiivisen analyysin avulla esiin ”raatajarahvaan” käsitteen muodostumiseen liittyviä ominaispiirteitä kahdesta keskeisestä, vertailevasta näkökulmasta.⁷

Analyttisen tarkastelun lähtökohdaksi olen rajannut retoristen teemojen (kreikan *topos*) joukosta yleisimpiin kuuluvat *hyödyttömyyden* ja *hyödyn* teemat, joilla karjalaisille myytiin poliittisia tavoitteita tarkasteluajanjaksolla. Hyödyn ja hyödyttömyyden suhde on lähtökohtaisesti dualistinen asetelma, mutta tässä artikkelissa vihollisuudet ja vaaran elementit löytyvät sekä hyödyn että hyödyttömyyden teemojen sisältä riippuen siitä kumman osapuolen näkökulmasta asetelmaa tarkastelee.⁸

Aineistona käytän sekä alueella ilmestyneiden sanomalehtien kirjoituksia että alueelle levitettyjä lentolehtisiä, joita tuotettiin pääosin samojen tahojen toimesta kuin sanomalehtiäkin. Tässä artikkelissa käytetyt neuvostolehdet ovat venäjänkieliset *Izvestija Olonetskogo Gubernskogo Soveta* (Aunuksen kuvernementtineu-

voston uutiset), *Olonetskaja Kommuna* (Aunuksen kommuuni), *Karelskaja Kommuna* (Karjalan kommuuni) ja *Murmanskij Put* (Muurmannin tie) sekä suomenkieliset *Wapaus* ja *Karjalan Kommuuni*, joita kaikkia levitettiin Karjalaan myös agitaattorien ja sotajoukkojen mukana. Aikakaudella oli pula kaikesta propagandamateriaalista, joten lehdet olivat arvokas ja melko ajantasainen aineisto halutun retoriikan välittämiseksi ja kehittämiseksi paikallisiin oloihin sopivaksi.⁹

Karjalassa ilmestyneiden venäjänkielisten lehtien julkaisija oli Venäjän kommunistisen puolueen eli bolševikkien (VKP(b)) Aunuksen kuvernementin puolueorganisaatio, joka eri nimillä ja kokoonpanoilla tuotti lehteä vuodesta 1918 alkaen¹⁰. Lehdet noudattivat Venäjän kommunistisen puolueen poliittista linjaa, mikä tarkoitti muun muassa kansallisen tason uutisia ja muita vakiosisältöjä Neuvosto-Venäjän päälehdistä kopioituna, mutta valtiosensuuri ei vielä vuoteen 1922 mennessä pystynyt poistamaan kaikkia itsenäisiä piirteitä paikallislehtien käyttämästä retoriikasta.¹¹

Wapaus taas oli Petrogradissa¹² tuotettu Suomen kommunistisen puolueen äänenkannattaja, tai kotoisammin ”suomalaisten kommunistien päivälehti”, jolla oli oma merkityksensä suomenkielisenä ajankohtaisaineistona myös Petrogradin ulkopuolella. *Karjalan Kommuuni* oli Karjalan työkansan kommuunin suomenkielinen puoluelehti, joka valjastettiin neuvostovallan alkuaikoina paitsiossa olleen ”kansankielisen” väestönosan valistamiseen sekä Karjalaan siirtyneiden punasuomalaisten alueelliseksi viestintäkanavaksi.¹³

Valkoisten puolelta käytän pääasiassa Karjalan Sivistysseuran tuottamaa *Karjalaisten Sanomia* ja Vienan Karjalan väliaikaisen toimikunnan sekä myöhemmän Karjalan väliaikaisen hallituksen kustantamaa *Karjalan Vartia* -lehteä, joista saa riittävän kuvan aikakauden puhetavasta. Kyseisten valkoisten ryhmittymien puolelta propagandaa kohdistettiin Karjalaan nimellisesti ”karjalaisilta karjalaisille”, mutta Suomen ulkopoliittisia tavoitteita tukien. Näiden lehtien tarkoitus oli sama kuin kommunisteilla: yhdessä agitaattorien ja paikallisvaikuttajien puheiden kanssa

lehdet muodostivat keskeisen kanavan vaikuttaa alueen poliittisen kielen rakentumiseen ja mielipideilmaston kehittymiseen omille tavoitteille suotuisaksi.¹⁴

Kielellisiä näkökulmia Venäjän Karjalassa ei ole tutkittu siten, että ne vastaisivat tässä artikkelissa esittämiini kysymyksiin¹⁵. Aikakauden Venäjän Karjalaa on tutkinut erityisesti Marina-Vituhnovskaja-Kauppala kansallisen heräämisen ja karjalaisuuden näkökulmasta¹⁶ sekä Jelena Dubrovskaja Venäjän sisällissodan kokemushistorian näkökulmasta¹⁷. Samoin viime vuosina on ilmestynyt mielenkiintoista tutkimusta niin Neuvosto-Karjalasta kuin suomalaisvetoisista heimosodistakin. Esimerkiksi Irina Takalan *Taistelua ja kuolemaa*¹⁸ sekä Pekka Nevalaisen *Lunastamaton Viena*¹⁹ ovat mainitsemisen arvoisia tämän artikkelin kohdalla. Neuvosto-Venäjään liittyen esimerkiksi Orlando Figesin hyvä yleisesitys *Vallankumouksen Venäjä*²⁰ ilmestyi suomeksikin käännettynä vuonna 2021.

Artikkelini rakentuu kolmesta osasta. Ensimmäiseksi käsitelen neuvostovallan ajatusta proletariaatista ja sen asemasta neuvostovallan rakentamisessa. Samalla pohdin valkoisten suomalaisten ja karjalaisten ajatuksia vastaavasti Karjalasta omana kansallisetnisenä kokonaisuutenaan. Tällä käsitteellistä taustaa laajentavalla osalla johdattelen lukijaa pohtimaan proletariaattiin ja rahvaaseen liitettyjen kahden eri näkemyksen perusteita.

Toiseksi tarkastelen proletariaatin roolia neuvostovallan tukijana sekä vallankumouksen hidastajana Venäjän Karjalassa. Kolmannessa osassa näkökulma kääntyy vastakkaiseksi, eli miten neuvostovallan retoriikan mukaiset viholliset karjalais-suomalaisten valkoisten muodossa kuvasivat Karjalan työläisten ja kansan roolin suhteessa neuvostoretoriikan painotuksiin ja omiin tavoitteisiinsa. Lopuksi vedän yhteen analyysini myötä syntyneet johtopäätökset työätekevän rahvaan monimerkityksellisestä käsitteestä Venäjän Karjalassa 1918–1922.

Proletariaatti ja Karjalan rahvas

Pohdittaessa proletariaatin luonnetta neuvostoretoriikassa on tarpeen mennä ideologian alkujuurille. Karl Marxin ja Friedrich Engelsin mukaan kommunismi oli oppi ”proletariaatin vapautumisen ehdoista”. Yhteiskunta oli ”luokkataistelujen historiaa”, jossa proletariaatti odotti mahdollisuuttaan kumota yksityisomistuksen.²¹ Sosialistisen kapinaliikkeen johtaja Vladimir Lenin korosti lokakuun vallankaappauksen alla edeltäviin ajatuksiin pohjaten, että bolševikkien näkökulmasta valtion tuli olla ”hallitsevaksi luokaksi järjestynyt proletariaatti”. Valtiota ei sinällään tarvittu, koska valtion nähtiin kuolevan pois väkivaltaisen vallankumouksen myötä. Mutta tätä proletariaatin hallussa olevaa ”poiskuolevaa” valtiota tarvittiin vallankumouksen aikana riistäjien vastarinnan tukahduttamiseksi.²²

Venäjän sisällissodan aikana laaditussa merkittävässä ideologisessa manifestissa, *Kommunismmin aapisessa*, korostettiin entistä painokkaammin vuonna 1920, että proletariaatti oli vallankumousta läpikäyvän, kapitalistisen yhteiskunnan ”kaikkein etumaisin luokka”. Siksi ”sen puoluekin”, Venäjän kommunistinen puolue, oli kaikkein etumaisin puolue. Lev Trotskin sanoin puolueella täytyi olla ”kiistaton auktoriteetti” ja ”moitteeton sisäinen kuri”. Koska vallankumousprosessin tavoitteena oli kommunistinen yhteiskuntajärjestelmä, proletariaatin puolueen tehtävänä ei ollut neuvotella porvariston kanssa vaan tuhota se lopullisesti.²³

Lenin korosti tätä kommunismiin tähtäävää lopullista taistelua myös ”aiempien käsitysten” murskaamisena rohkaistessaan proletariaattia ottamaan neuvostovalta tehtäineen ja tuotantovälineineen hallintaansa porvareilta, eli värikkäämmin ilmaistuna riistäjien ”kupinnuolijoilta” ja ”vetelehtijöiltä”:

On hinnalla millä hyvänsä murskattava vanha, järjetön, typerä, iljettävä ja inhoittava ennakkoluulo, että valtiota voivat hallita, että sosialistisen yhteiskunnan organisatoorista rakennustyötä voivat johtaa muka ainoastaan niinsanotut ”ylimmät luokat”, ainoastaan rikkaat tai ne, jotka ovat käyneet rikkaiden luokkien koulun.²⁴

Vladimir Lenin tovereineen vaati, että proletariaatti taistelee tiensä varattulle paikalleen yhteiskunnan huipulla. Kuvassa hän tarkastaa pun armeijan asevelvollisten rivistöjä Moskovassa vuonna 1919. Kuva <https://fotolenin.narod.ru/>.

Tähän tavoitteeseen päästäkseen proletariaatin piti sivistyä, valistua ja haluta myös kasvattaa itsestään tietoisia tullakseen hallitsevan luokan edustajaksi. Heidän piti oppia näkemään tuotantovälineet ja työ itsestään vapaana ihmisenä eikä sinä työn orjana, joita he olivat olleet kapitalistisessa yhteiskunnassa. Tässä tehtävässä juuri eturivin ”tietoiset työläiset” olivat he, joita muiden piti seurata neuvostoyhteiskunnassa.²⁵

Lisäksi kommunistisen puolueen ja proletariaatin yhteistyö vallankumouksessa täytyi olla saumatonta, jotta kommunismi jonain päivänä saavutettaisiin. Puolueen ideologit Nikolai Buharin ja Jevgeni Preobraženski kuvasivat proletariaatin luokan merkitystä ja tehtävää hyvin inklusiivisesti. Heidän mukaansa kuka

tahansa ”työtätekevä”, joka ajatteli ja taisteli proletaaristen arvojen puolesta, oli osa neuvostovallan hyväksymää proletariaattia:

Koska proletariaatti voi voittaa järjestyneenä ja voimakkaana, tiiviin sekä päättävän puolueen avulla, niin meidän tulee kutsua riveihimme kaikki työtätekevät, joille tämä uusi elämä on kallis ja jotka ovat oppineet ajattelemaan ja taistelemaan proletaarisesti.²⁶

Neuvosto-Venäjän proletariaattiin kuuluivat paitsi nämä varsinaiset eturivin työläiset tehtailla, satamissa ja rautateilla, myös köyhimmät talonpojat maaseutuyhteisöissä, joissa leipä oli aina ollut tiukassa sotien ja katovuosien aikana. Koska Venäjällä ei riittänyt laajassa mittakaavassa neuvostovallan idealisoimia tietoisia tehdastyöläisiä, oli väestön enemmistön muodostaneet talonpojat sidottava tiiviisti vallankumouksen edistämisen narratiiviin kaikilla yhteiskunnan tasoilla.²⁷

Näin esimerkiksi Venäjän Karjalassa, jossa teollistuminen oli vain harvojen laitosten varassa ja valtaosin puhuttiin karjalaisista, talonpoikien ryhmään kuuluvista asukkaista, joille useimmista lukutaito oli jäänyt haaveeksi. Kaupunkiväestöön kuului alle 10 % väestöstä, ja heistä valtaosa oli venäläisiä.²⁸ Karjalan työkanosan kommuunin johtaja, filosofian tohtori Edvard Gylling laski vuonna 1931, että Karjalan teollisuudessa työskenteli vuonna 1921 vain reilut 2 300 henkilöä noin 146 000 asukkaasta²⁹. Loput Karjalan väestöstä kuului talonpoikaisväestöön, joka eli kyliensä, järviensä ja metsiensä antimista, tai ei juuri millään, kuten Vietnamin Karjalassa 1920-luvun alussa.³⁰

Mutta proletariaattiin kuuluakseen talonpojat jaettiin vielä kolmeen eri tasoon, joilla määriteltiin heidän sopivuuteensa sosialistiseen rakennustyöhön: varsinaiseen köyhälistöön, jolla oli täydet oikeudet edustaa suoraan proletariaattia ja käydä oikeutettua luokkasotaa riistäjiään vastaan; epäilyttäviin keskivarakkaiisiin talonpoikiin, jotka saattoivat olla neuvostovallan puolella tai pahimmillaan kääntyä sitä vastaan; sekä pahoihin ja yhteiskunnasta poistettaviin talonpoikiin, eli kulakkeihin, joilla ei ollut mitään asiaa historian oikealle puolelle.³¹

Lisäksi proletariaatin kiinteänä osana toimi puna-armeija, joka edusti neuvostovallan aseellista ulottuvuutta yhdessä salaisen poliisin eli Tšekan kanssa. Puna-armeija oli käytännössä vallankumouksen korkeakoulu, koska siellä yhdistyi sekä kommunistinen valistusaate, proletaarisen vallankumouksen käytännön edistäminen että puoluekontrolli. Punasoturi oli osa johtavaa työväenluokkaa, mutta monella tapaa koko kansankunnan kruunu. Puna-armeija oli luokkataistelussa työläisten ja talonpoikien ”ase” porvaristoa vastaan.³²

Puna-armeija olikin sosialistisen yhteiskunnan peilikuva eri toimintoineen, kuten lukutaidon opettamisessa sekä kulttuurija valistusrintojen toteuttamisessa. Esimerkiksi puna-armeijan rakenteessa olevan puolueryhmän, tai kollektiivin, velvollisuutena oli muun muassa kehittää jäseninään oleviin puna-armeijalaisiin ”selvä ja luja kommunistinen tietoisuus”, taistella puoluekurin rikkomista vastaan ja näyttää ”rohkeuden ja järkähtämättömyyden” esimerkkiä taistelussa kaikissa taistelutilanteen kärsimyksissä ja puutteissa.³³

Tästä asetelmasta ponnistaen Neuvosto-Venäjälle luotiin työläisestä, talonpojasta ja punasoturista enemmän tai vähemmän pyhä kolminaisuus, jota käytettiin niin kuvallisesti kuin sanallisesti sisällissodasta pitkälle Neuvostoliiton tulevaisuuteen.³⁴ Karjala ei ollut poikkeus, vaan samat neuvostoideologian perusteet sopivat myös Aunuksen kuvernementtiin ja Kemin kihlakuntaan, kun vallankumousta ryhdyttiin levittämään näille alueille agitaattorien ja puolueyöntekijöiden voimin.³⁵

Neuvostovalta ei voinut luoda Karjalassa retorista asetelmaa täysin tyhjiössä, koska heidän argumenttejaan haastoivat valkoisten, eli ”porvarien”, narratiivit. Yhtenäisestä valkoisten liittoumasta ei kuitenkaan ollut kyse. Parhaimmillaan vuonna 1918 Venäjän Karjalan poliittisessa kamppailussa oli mukana viisi suurta tekijää, joiden joukossa punaiset yrittivät saada äänensä kuuluviin. Kuudenneksi mukaan nousi vielä vienankarjalaisten oma hallitusvalta, Vienan Karjalan väliaikainen toimikunta³⁶. Marina Vituhnovskaja-Kauppala ja Pekka Kauppala toteavatkin, että kaikki poliittiset pelurit Venäjän Karjalassa joutuivat noudat-

tamaan toisistaan eroavia strategioita karjalaisten integroimiseksi omiin tavoitteisiinsa.³⁷

Merkittävimmän retorisen vastineen punaisille antoivat Suomesta käsin toimineet valkoiset karjalaiset ja suomalaiset, usein puolisoitilaallisessa muodossa. Vaikuttaminen Venäjän Karjalan poliittiseen kehitykseen oli alkanut jo 1800-luvun lopulla ja tiivistynyt lopulta vuodesta 1917 alkaen ajamaan Venäjän Karjalan irtaantumista Venäjästä. Toisin sanottuna, Karjalan “nuori kansa” sai tukea kansalliseen heräämiseensä “vanhemmalta kansalta” eli Suomelta. Viimeisimmät neuvostovallan aseelliset taistelut karjalaisten joukosta noussutta vastavallankumousta vastaan päättyivät vasta 1922 talvella, kun suomalais-karjalaiset metsäsissijoukot ajettiin takaisin Suomen puolelle.³⁸

Suomen puolella kehitelty kuva karjalaisesta työväestöstä pohjasi ennen kaikkea etnisiä ”heimoveljiä” mukailevaan narratiiviin, jossa eri väestönsia ei suuremmin eroteltu. Verrattuna neuvostovallan ylläpitämään marxilaiseen luokkateoriaan Suomesta ohjatut viestit pohjasivat kansallisvaltioiden ja kansojen itsemääräämisoikeuden hyveisiin, joissa kansallinen ideaali yhdestä kansasta, tai snellmanilainen ”kansallishenki”, ohitti luokkarajat³⁹. Kuten Tuomas Tepora korostaa, heimoaateen määrittävänä tekijänä olikin uskonnollisetninen nationalismi varsinaisen poliittisen ideologian sijaan, jota taas kommunismi puhtaimmillaan edusti⁴⁰.

Suomalais-karjalaisille valkoisille ei ollut merkitystä, oliko kauppias, pappi vai talonpoika, kunhan ei ollut väärää yhteiskuntajärjestelmää kannattava punainen tai karjalaisen kansallisuusmääritelmän ulkopuolelta tuleva venäläinen. Kun tähän liittää mukaan heimoaateen rinnalla kulkeneen Suur-Suomi-unelman sotaesine puolineen, niin Karjalan proletariaatin tulevaisuus oli yhtä sen kanssa, että Karjala olisi suomalaisittain vapaa Venäjästä ja osa Suomea, kuten ikaikainen side ”heimokansojen välillä” oli tämän ajatuksen mukaan oikeuttanut.⁴¹

Heimoaate ponnisti suomalaiskansallisesta käsitemaailmasta, jossa yhteiskuntaluokkien välisten ristiriitojen sijaan tunnustettiin ”aidon kansan” yhtä linjausta riippuen siitä, kuka kansan tai

kansakunnan kulloinkin määritteli. Suomen sisällissodan retoriikkaa jo 1980-luvun alussa tutkinut Turo Manninen tiivistää tämän lähtökohtaisen eron hyvin valkoisten ja punaisten välillä: ”*idealismi vastaan materialismi*”. Kuten suomalaisuuden kohdalla, Karjalassa ei pitänyt kysyä mitä on olla kansalainen, vaan mitä on olla karjalainen, tosin suomalaisten kaavailemassa Suur-Suomessa.⁴²

Tarton rauhansopimuksen myötä tehty ja Karjalan raja-alueelle kohdistettu ”Karjala vapaaksi!”⁴³ sisälsi tiiviisti kokonaisuuden karjalaisen rahvaan eli myös työväestön prioriteeteista taistelussa kansallisesta vapaudesta:

Venäjän valtiomahdin puolelta vuosikymmenestä ja vuosisadasta toiseen jatkuneesta säälimättömästä venäläistyttämistyöstä huolimatta, ovat aunukselaiset ja vienalaiset säilyttäneet kuitenkin siinä määrin kansalliset ominaisuutensa, kielensä, tapansa j. n. e., että ne ovat yhä vieläkin eri kansa. Ne ovat karjalaisia eikä venäläisiä.⁴⁴

Karjalaisten työskentely kansansa aseman parantamiseksi tähtäsi toki henkiseen ja taloudelliseen kehittymiseen, mutta tärkeintä tässä karjalaisten työskentelyn organisoimisessa oli ”kansallisen ja isänmaallisen” hengen kohottaminen irti Venäjältä. Suomi ei ollut Venäjää, eikä Karjalan haluttu joutuvan osaksi Venäjää; ei vaikka etninen tausta olisi säilynyt entisellään. Suomessa kansalaisten työ ja työskentely yhteisen kansan asian eteen nähtiin vastaavasti keväällä 1918.⁴⁵

Teoreettisesta lähtökohdasta katsottuna neuvostovallan antama merkitys proletariaatille oli siis huomattavasti keskeisempi osa retorista asetelmaa, jolla eri diskursseja voitiin rakentaa paikallisväestön suuntaan. Valkoisille etninen kansa ylitti yhteiskuntaluokat, ja siten myös luokkataistelun vaatimat luokkaristiriidat. Seuraavissa osissa analysoin, miten tämä selkeä ero retoriikan lähtökohdissa näkyi käytännössä Venäjän Karjalassa.

Karjalan proletariaatti neuvostovallan osana

Tässä osassa kuvaan, miten proletariaattia rakennettiin Karjalassa *hyödyn* teeman näkökulmasta. Karjalassa köyhälistön haluttiin olevan neuvostovallan hyödyllinen tukija, joka ymmärsi sosialistisen vallankumouksen tuovan hänelle jotain aiempaa parempaa. Ymmärryksen tavoittelu oli myös argumentaation onnistumiselle pakollista⁴⁶. Mutta aina hyödyn ymmärtäneille proletaareille löytyi vastinpariksi heitä, jotka eivät näitä vakuutteluja uskoneet. Heistä tuli *hyödyttömyyden* teeman mukaan vihollisia ja vallankumousta hidastaneita pettureita.⁴⁷

Esimerkiksi Karjalassa agitoinut Aunuksen kuvernementin puolueaktiivi Lev Geršanovitš⁴⁸ kirjoitti vuonna 1918 agitointimatkinsa vaikutelmista, kuinka eräs kylä heräsi ”syvän tietämättömyyden ja moraalisen orjuuden” tilasta, jossa se oli ollut vuosisatoja tsaarin ja hänen valtansa tukijoiden syystä.⁴⁹ Tämä orjuuden ja lamaantumisen tila poistui siis samalla hetkellä, kun sosialistinen tietoisuus saapui agitaattorin mukana lähemmäksi kylää. Lisäksi tämän tietoisuuden mukana poistuisi niin laiskuus kuin köyhyyskin, kun kansa tajuaisi tekevänsä töitä oman tulevaisuutensa eteen, eivätkä enää ”riistäjiensä” taskuun.⁵⁰

Tämän aunuksalaisen agitaattorin retoriikan mukaisesti bolševikit markkinoivat Karjalan proletariaatille vallankumousta yleisimmin juuri saavutettavan hyödyn teemalla, jota tuettiin kertomalla hyödyttömyydestä, johon voisi helposti sortua, ellei ymmärtäisi edessä siintävää hyötyä. Esimerkiksi tukemalla kovalla työllä tuotetulla viljalla kaupunkiköyhälistöä ja heidän pyörittämäänsä hyötytarvikkeiden tuotantoa, he vahvistivat samalla neuvostoja ja neuvostovaltaa, jotka näitä ohjeita antoivat.⁵¹

Kyseessä oli kausaliteettiin sidottu argumenttikaava, koska yksittäisen talonpojan piti nähdä samalla sekä historialliset vääryydet, sen hetken sosioekonomiset ongelmat, että teoreettiset hyödyt, jotka saavuttaisi vasta vuosien päästä. Kausaliteetin ja syy-seuraussuhteiden osoittamisella bolševikkien voidaan tulkita pyrkineen Chaïm Perelmanin kehittelemien argumentaatioteorioiden mukaisesti osakokonaisuuksiin, sen sijaan, että olisi menty

suoraan asiasta A asiaan D. Esimerkiksi argumenttien sitominen akuuttiin leiväntarpeeseen oli yksi välivaiheista matkalla tilanteeeseen D, jossa vallankumous olisi vakautettu.⁵²

Samaa kausaalista hyötyä korostettiin myös puna-armeijan kohdalla, koska ilman vahvaa työläisarmeijaa ei voitu puolustaa leipää, jota talonpojat tuottivat, ja jota ilman työläiset eivät voineet valmistaa työkaluja⁵³. Karjalassakin esiintyneen bolševikkien retoriikan mukaan he eivät olleet syyllisiä kapitalistien aiheuttamaan neljän vuoden sotaan, jolloin miljoonat työläiset ja talonpojat lähetettiin rintamalle kuolemaan. Sosialistinen vallankumous oli nimenomaan tarkoitettu lopettamaan tämä sota ja saattamaan Neuvosto-Venäjä tuottavaan rauhantilaan.⁵⁴

Proletariaatti oli myös konkreettinen apu sosialistisen työn organisoimiseksi niin kylissä kuin kaupungeissakin. Yksi kuvavimmista kaupunkien työmuodoista oli *subbotnik* eli suomalaisittain lauantaitalkoot, joiden aikana työläiset tekivät sekä töitä että yrittivät sisäistää sosialistiseen puheeseen kuuluvaa hyödyn teeman suhteessa ponnisteluihinsa.⁵⁵ Kuten Aunuksen kuvernementin lehdessä *Olonetskaja Kommunnassa* julkaistussa runossa kuvattiin paatoksellisesti, mikään taakka ei painanut proletaarin niskassa, kun hän sai kuokan käteensä lauantapäivänä yhteinen päämäärä mielessään:

Olet työläinen, minä olen työläinen; Joten meidän on mentävä talkoisiin; Sinun ja minun.

Kaikenlaiset työt ovat meille höyhenenkevyitä; Hei, kirottu kurjuus; Väisty tieltämme.⁵⁶

Lainausta mukaillen ensimmäisen Petroskoissa järjestetyn tallooppäivän alla loppukesällä 1919 subbotnikien sanottiin olevan ”kommunismien keskeisin” sovellusmuoto, kun proletariaatti lähti iloisena töihin vapaalla ollessaan. Hyödyn teema oli niin painava argumenttiohje, että se ohitti fyysisen väsymyksen ja epäluulot⁵⁷. Euroopassa oli paljon puutetta pitkän sodan jälkeen, ja Karjalassakin nälkä oli tuttu vieras, joten karjalaisen työläisen piti työn tohinassa ”kysyä itseltään”, voisiko mikään muu yhteiskuntaluokka kuin proletariaatti toimia näin sankarillisesti.⁵⁸

Sekä neuvostovallan että valkoisten suomalais-karjalaisten näkökulmasta karjalainen raatajarahvas oli vapautettava kahleistaan. Kuvassa Stepanie Kieleväinen itkee miesvainajansa haudalla vuonna 1915. Kuva A.O. Väisänen, Museovirasto.

Kun Neuvosto-Venäjä oli temmannut aloitteen sisällissodan rintamilla vuoden 1920 alussa, syntyi sotarintaman rinnalle erityinen työn rintama (Trudovoj front). Kuten Orlando Figes

toteaa, Neuvosto-Venäjällä kehittyi sisällissodan aikana ”uhrautumisen kultti”, johon kuului muun muassa erilaiset kampanjat ja taistelut. Taistelut eri rintamilla jatkuivat siis samassa uhrautuvassa hengessä kuin ennenkin, ja tavoitteena oli joko loogisen tai abstraktin vihollisen tuhoaminen.⁵⁹ Tämä voiman ihannointi parhaana ratkaisukeinona yhteiskunnan kehittämiseksi jäi pysyväksi tilaksi Neuvosto-Venäjällä.⁶⁰

Proletariaatin asema luokkasodassa ja neuvostovallan rakentamisessa ei juuri poikennut Karjalassakaan täydestä sotatilasta. Taistelu kapitalististen jäänteiden siivoamiseksi yhteiskunnan eri tasoilta jatkui Trotskin sanoin ”bolševistisellä otteella” ja ”uhreista” välittämättä niin tehtaissa kuin pelloillakin, jotta nälkä ei korjaisi koko proletariaattia mukanaan. Tämä olisi myös merkki proletariaatin kyvystä kääntää katseensa ”valtiollisista koettelemuksista” kollektiivisiin tehtäviin ”korkean päämäärän” vuoksi.⁶¹ Nämä Trotskin korostamat arvot olivat sekä abstrakteja ”päämääriä” että neuvostovallan määrittelemiä konkreettisia ja ”kovia” arvoja, joita oli pakko noudattaa sanktioiden uhalla.⁶²

Karjalan sanomalehdissä ja julistuksissa kerrottiin pitkin vuotta 1920, kuinka jokainen työtunti oli kuin luoti, jolla varmistettiin voitto työn rintaman taistelussa, eli tässä tapauksessa saatiin jyvät peltoon, lisäpala leipää tai varaosia kuokkaan. Samalla militaristisella logiikalla työn rintaman vastuuttomuus ja laiskuus olivat yhtä paheksuttavia ja rangaistavia tekoja kuin sotarintaman karkuruus ja pelkuruus.⁶³ Esimerkiksi Poventsan väestölle korostettiin tämän tehtävän tärkeyttä ja proletariaatin yhtenäisyyttä keväällä 1920: ”*Ja niin toverit! Kaikki sopuisasti työhön, pois vastuuttomuus ja laiskuus. Eläköön yhteistyö ja voitto Työn rintamalla!*”⁶⁴

Proletariaatti nähtiin neuvostovaltaa hyödyttävänä toimijana siis ennen kaikkea vastuunkantajana, johon sisältyi idealistinen tietoisuuden vaade. *Vastuu* taas sisältyi käytännössä hyödyn teemaan, jonka vastapuolella hyödyttömyys edusti *vastuuttomuutta* ja laiskuutta. Yksilön vastuu koko vallankumouksen ja sosialismin kehityksestä oli merkittävä keino vyöryttää neuvostovallan kollektiivisia ongelmia yksilöiden hoidettavaksi. Ilman neuvos-

tovallan edellyttämää tietoutta se ei kuitenkaan voinut olla se johtava luokka, joka näyttäisi kaikille maailmassa proletariaatin kykenevän johtamaan taloutta laitoksissa, joita ennen johti omistava luokka.⁶⁵

Tätä eetoksellista retorista asetelmaa pystyttiin käyttämään entistä laajemmin Karjalan työkansan kommuunin myötä syksystä 1920 alkaen. Toisistaan erillään olleista Vienan ja Aunuksen karjalaisenemmistöisistä kunnista muodostettiin autonominen alue neuvostovallan päätöksillä, mikä merkitsi historiallisesti ainulaatuista tilannetta: neuvostonäkökulmasta eri alueiden proletareista piti käsitteellisesti luoda yksi karjalainen proletariaatti useamman proletaarin määritelmän sijaan.⁶⁶ Kyseessä oli retorikan teorian mukaisen ainutkertaisuuden tavoite, joilla proletariaattia pyrittiin vakuuttamaan omasta korvaamattomuudestaan vallankumouksessa.⁶⁷

Vastaperustetussa *Karjalan Kommuuni* -lehdessä kirjoitettiin, että Karjalan työkansan kommuunin kukoistus riippui ”Teistä kansalaiset, Teidän työstänne, Teidän kuristanne, siitä että toteuttatte Kommuunin Neuvostojen määräykset”. Kansalaisten oli ”niskoittelematta” täytettävä uusien vallanpitäjien määräykset, jotka palvelivat Kommuunia, ”raatajarahvaan” omaa valtaa. Tämä legitimiin sitoutunut huomautus oli suunnattu erityisesti viennankarjalaisten suuntaan, jotka olivat olleet neuvostovallan kontrollin ulkopuolella vuoteen 1920 saakka.⁶⁸

Jakamattoman ”oman vallan” sisäistäminen oli neuvostovallan erittäin kunnianhimoinen tavoite. Kuten Irina Takala korostaa, Karjalan sosioekonomisen ja alueellisen pirstaleisuuden vuoksi poliittinen kulttuuri oli ollut kaikkea muuta kuin yhtenäistä, mikä näkyi kansallisen liikkeen yleisessä heikkoudessa.⁶⁹ Mutta nyt vallankumouksen ja neuvostovallan saapumisen myötä kyseinen ajatus ”vapaudesta” tuli oppia nopeasti, kuten Karjalan työläisnaisille muistutettiin vastuun ja vapauden suhteesta:

Koko maailman työläisnaiset heräävät. Karjalan nainen ei voi yksin jäädä siskoistaan jälelle. Karjalan salot vastatkoon tähän herätysshuutoon joka kulmalta. Ylös Karjalan työläis- ja talonpoi-

kaisnaiset tukemaan valtaanne, luomaan uutta onnellista huomispäivää, luomaan kaunista Karjalaa!⁷⁰

Proletariaatin saavutettavana hyötynä oli tuleva sosialistinen ”kukoistus” Karjalassa. Hyödyttömyyden teemassa vastapuolella näkyi ”sortoa, kidutuksia, tuskia ja kärsimyksiä”, joihin ajautui, jos ei totellut neuvostovallan määräyksiä. Jos kansalainen olisi ”niskoitellut”, eli hidastanut vallankumouksen etenemistä neuvostovallan tahdon mukaisesti, olisi hän syyllistynyt vastavallankumoukselliseen toimintaan. Se oli proletariaatille suunnatuista hyödyttömyyden teeman määritelmistä kaikista julmin, koska vastavallankumouksen myötä Karjala ajautuisi takaisin ”pimeään kiuluun”, josta neuvostovalta oli heitä pois nostamassa.⁷¹

Vastavallankumous hyödyttömyyden teeman lopullisimpana esimerkkinä sisälsi neuvostovallan lukuisat viholliset, jotka estivät vallankumouksen etenemistä. Proletariaatti ei sinällään voinut olla vihollinen, koska koko valittuun luokkaan ei voinut kuulua, jos oli neuvostovallan vastainen toimija. Mutta proletariaatin joukosta nousi epäilyttäviä tahoja ja ilmiöitä aina, kun heidän puhtauttaan pöyhittiin paikallisneuvostoissa tai ylimmissä kabineteissa yhteiskunnan ilmapiirin muutoskohdissa.⁷²

Keskeinen proletariaatin parista poimituista vihollisryhmistä oli ”kulakki” (kulak), eli varakas talonpoika. Kulakki oli käsitteenä vanhanko, 1800-luvun loppupuolelta käytössä ollut eräänlaista torihuijaria tarkoittava käsite. Bolševikkien propagandassa kulakit saivat kuitenkin keskeisen roolin luokkasodan narratiivissa tuhottavien ihmisryhmien kohdalla. Kulakki ei ollut aiemman mukaisesti pikkutekijä, vaan aktiivinen osa vallankumousta jarruttavia, proletaarien joukkoon soluttautuneita vihollisia.⁷³

Kulakkienvastainen kamppailu alkoi Karjalassa heti Aunuksen puoluekoneiston liukuessa bolševikkien käsiin kesällä 1918. Esimerkiksi elokuun lopussa 1918 Aunuksessa vedottiin talonpoikiin, jotta talonpojat tulisivat vihdoin ”järkiinsä” ja perustaisivat talonpoikien köyhäinkomitean, joka lopettaisi kulakkien ylivalan kylissä. Leipä pitäisi ”ottaa” huijareilta ja jakaa se köyhien kesken, koska ilman tätä toimenpidettä he kuolisivat nälkään.⁷⁴

Jelena Dubrovskaja korostaa, että leipä todellakin oli loppumassa näiden uhkakuvien mukaisesti, sillä vuonna 1919 leipää sai normaaliin mukaan enää 50 grammaa päivässä, eikä välttämättä sitäkään edes protestoinnin jälkeen.⁷⁵ Joten nöyristelemällä näiden vallankumouksen vaatimusten ja pakollisten toimien edessä proletariaatista olisi tullut automaattisesti joko kerjureita tai kulakkeja, kuten *Kommunismmin aapisessa* varoitettiin.⁷⁶

Aunuksen sotaretki vuonna 1919 lisäsi kulakkien merkityksen logiikkaan mukaan suuren määrän kotiseutuun liittyvää sisältöä aiemman yleisbolševistisen kuvaston lisäksi. Huhtikuussa Suomesta käsin aloitettu ja käytännössä kesäkuun lopussa "Vitelen katastrofin" myötä tappioksi kääntynyt sotaretki satoi Aunuksen kuvernementin asukkaat sotatoimiin vähintään passiivisella tasolla. Tämä antoi myös neuvostovallalle uusia mahdollisuuksia erotella kansasta niitä osia, jotka olivat lähteneet hyödyttömyyden teeman mukaiselle tielle, mikä taas helpotti dualistisen viholliskuvan rakentamista.⁷⁷

Aunuksessa käydyt taistelut valkoisten suomalaisten ja koto-peräisten "kulakkien" kanssa osoittivat käytännössä bolševikeille, että Aunuksen uhkakuvien joukossa olleiden kulakkien niskoille voitiin kaataa merkittävä osa sodan myötä syntyneistä tuhoista. Esimerkiksi yksi tavallisista nälänhädän torjuntaan liittyvistä neuvoista oli sidottu vihollisen poistamiseen, eikä niinkään neuvostovallan omiin toimiin tilanteen parantamiseksi: "Köyhälle yksinkertaisin ja varmin tie ulos: karkota kulakit ja kaikki rikkaat neuvostoista, muuten joudut jälleen kylän hämähäkki-parasiittien kouriin."⁷⁸

Kulakit poistamalla tietoisien ja uskollisten proletariaattien joukosta neuvostovalta vakuutti, että hyödyn teema toteutuisi, mikä tarkoitti lisää leipää, rauhaa ja onnellisempia päiviä neuvostovallan alaisuudessa. Ohjeen yksinkertaisuudesta huolimatta neuvostovalta edellytti tässäkin vastuuta tavalliselta proletaarilta, jonka tehtävänä oli pitää huoli kulakkien hävittämisestä kyläyhteisöistä.⁷⁹ Proletaari siis saattoi välinpitämättömyydellään olla neuvostovallalle yhtä iso ongelma kuin kulakki.

Hyödyttömyydestä ja vastuuttomuudesta puhuttiin matkan varrella paljon taloudellisen jälleenrakennuksen aikana vuodesta 1920 alkaen, mutta huipennus nähtiin Karjalan kapinan myötä vuosina 1921–1922, jolloin neuvostovalta koki jo puolustavansa omia legitiimejä alueitaan Aunuksesta Vienan Karjalan pohjoisosiin. Työläisten ja talonpoikien neuvostovallan puolelle rajattiin, tai käskettiin, kaikki ”rehelliset raatajat”, joten vihollisten ja vahingollisten kansalaisten puolelle jäivät vastakäsitteiden näkökulmasta epärehelliset laiskurit.⁸⁰

Valinnan puolen valinnasta sai tehdä taas itse, mutta neuvostovalta varasi itselleen oikeuden määritellä, oliko tehty valinta uskottava vai ei. Sodan alun lentolehtisen perusteella puna-armeija vallankumouksen kärkijoukkona sai ampua rahvaan joukosta paljastuneen vihollisen oman arvionsa perusteella.⁸¹ Proletariaatin joukkoon siis pääsi halutessaan rajaehtojen täyttyessä, mutta sieltä voitiin myös poistaa henkilöitä hyvin suorasukaisesti ja lopullisesti.

Karjalan rahvas valkoisten valtapyrkimysten osana

Seuraavassa kuvaan suomalais-karjalaisten valkoisten näkökulmaa Karjalan rahvaaseen, joka punaisen puolella eroteltiin eri luokkiin. Neuvostovallan näkökulmasta heidän kuvaamansa pimeyden kuilu, ja jopa raamatullinen kadotus, oli valkoisten tavoittelema karjalaisten kansallinen vapaus ja itsemääräämisoikeuden toteutuminen. Koska neuvostovalta ajoi määräysvaltaa vain proletariaatille muiden yhteiskuntaluokkien kustannuksella, näytti valkoisten käsitys kapitalistisesta vapaudesta täysin mahdottomalta ratkaisulta.

Karjalassa valkoisella puolella hyödyn ja hyödyttömyyden teema pohjustettiin hyvin erilaisten käsitysten varaan. Ensimmäisessä vapauden nähtiin olevan koko kansan etu, jossa karjalaisetninen ”Karjalan kansa” saavuttaisi tunteen kansansa yhtenäisyydestä. Se olisi Karjalan valkoinen vallankumous, koska aiemmin Karjala oli ollut Venäjän alistama. *Karjalan Vartia* -leh-

dessä kuvattiin, kuinka ”Kurjan Karjalan” tuli nousta maailman muiden vapautuvien ”kansojen” joukkoon, ja vapauttaa ”sampo” ”ryssien” vallasta. Tämän kalevalalaisen ”sammon” irrottaminen Venäjästä takaisi siis mahdollisuuden kehittyä yhtenäisenä kansakuntana huolimatta karjalaisten mahdollisuuksista ymmärtää kalevalaista kuvastoa.⁸² Kuten Vienan Karjalan väliaikaisen toimikunnan puheenjohtaja Antti Vierma⁸³ kuvasi:

Olkaamme sentään toivossa että tulevaisuus palkitsee meidänkin vaivamme. Olemmehan voittaneet kalleimman asian, mikä millään kansakunnalla voi olla – oman kansallisuutemme pelastamisen. Mikä on ihminen ilman oikeuksia? Mitä on kansakunta ilman tietoa kansallisesta yhteenkuuluvaisuudestaan – Se on ryörimä, kerjäläinen, alhainen ja halpa.⁸⁴

Jo pari vuotta aiemmin korostettiin, että kansallisen vapauden myötä saavutettiin myös mahdollisuus omaan työhön, josta Karjalan ”kansaa” hyötyisi.⁸⁵ Aiemmin karjalaiset olivat antaneet sodissa ”veriuhrinsa” venäläisille ja Venäjän maalle, mutta vastalahjaksi he eivät olleet saaneet mitään. Saavuttaakseen nämä hyödyt, tuli nähdä ”kärsimystä” jopa vuosia muun muassa sotimalla venäläisiä vastaan. Vapauden saavuttamiseksi tarvittiin ”työtä, tarmoa, lujaa tahtoa, uskallusta, yksimielisyyttä ja varmaa uskoa voittoon”. Tämän kaltainen retoriikka oli paitsi sotimiseen myös työntekoon ja ”raatamiseen” liittyvä ajatus, koska taistelulla lunastettaisiin mahdollisuus leveämpään leipään.⁸⁶

Valkoisten puhetavassa Karjalassa ei ollut luokkaristiriitoja, ei ”suurporvareita” tai ”tehtailijoita”, joista bolševikit muodostivat keskeisimmät taistelun narratiivit lokakuun vallankumouksesta lähtien. *Karjalan Vartiassa* pohdittiin esimerkiksi Uhtuan maakuntapäivien aikaan keväällä 1920⁸⁷, että Karjalassa ei ollut ”omistavaa luokkaa” eikä työnantajia. ”Pursut” ja ”bolsheviikit” olivat lainasanoja, joiden ei koettu sopivan Karjalan oloihin. Maa, metsät, kosket, kalavedet ja riista olivat yhteisiä.⁸⁸ Kommunistien luokkatietoinen retoriikka aiheutti kuitenkin päänvaivaa yhtenäisyyttä korostaneessa Karjalassa:

--- Surkuteltava on nyt tilanne Karjalassa, veljet Karjalan. Me olemme jakautuneet kahteen leiriin ryssien ja muitten kommunistien pakotuksesta. Toiset meistä ovat nyt ”pursuja ” toiset bolshuja, vaikka meillä kaikilla on samat pyrkimykset ja samat elämänmahdollisuudet. Kaikki olemme samaa työtätekevää kansaa.⁸⁹

Karjalan työtätekevät olivat yhtä koko ”rahvaan” kanssa, mutta heillekin toki annettiin omat vaatimuksensa, jotta hyödyn teeman voisi saavuttaa. Niin sanotun Uhtuan hallituksen⁹⁰ alueella arvostettiin vuoden 1920 alussa ahkeraa ja uhrautuvaa työntekoa, mutta luokkia erottelevaa luonnetta sillä ei ilmaistu vaan kansalaishyvettä. Kuten kuvattiin, laiskuus oli ”maan kirous” ja ”velto ihminen” kuolisi ”kansan halveksimana”. Valkoisen retoriikassa karjalaisen rahvaan työntöön malliksi voisi tiivistää ”yksimielisen uhrautumisen” heidän itse käyttämällään tavalla.⁹¹

Hyödyttömyyden mittarina olivat laiskuus ja välinpitämättömyys yksimielisyyttä sekä kansansa puolesta uhrautumista kohtaan. Jos tämä rahvaan vapaus ei toteutuisi, uhkana olisi ajautuminen takaisin alistaiseksi venäläisille ja oman kansallisen määräysvallan katoaminen.⁹² Mitä pidemmälle bolševikit etenivät Vienan Karjalaan, sitä keskeisemmäksi tuli muuttaa ”ryssien” käsite koskettamaan myös bolševikkeja ja kaikkia kommunisteja yleisesti riippumatta heidän kansallisuudestaan tai puoluepassistaan. Tosin erottelujakin ”ryssän” ja kommunistien välillä tehtiin, kun haluttiin korostaa suomalaisten punaisten osallistuvan karjalaisten ”orjuuttamiseen.”⁹³

--- Valheillaan se tahtoo nukuttaa vuosisataisen orjansa. Louhi -ryssä, apunaan suomalainen kommunisti-aines ei vielääkään tahotoisi jättää Karjalan runneltunutta ruumista.⁹⁴

Lainauksen kaltaisessa retoriikassa karjalaisen rahvaan tulevaisuus oli sidottu vahvasti ”ryssän” toimintatapoihin, jolla viitattiin yleisemmin idästä tulevaan uhkaan. Rahvas ikään kuin menettäisi vapautensa Suomessa tunnettujen kansantarujen ”louhelle”, kalevalalaiselle ”ryssälle”, joka tappaisi karjalaisten eläimet

ja ajaisi hevoset ”vialliseksi”.⁹⁵ Näissä kielikuvissa suomalais-karjalaisten heimoaktivistien mielellään käyttämä positivistinen Kalevala-retoriikka käännettiin uhkakuvaksi, jolta muun muassa vuosien 1921–22 kapinan aatteellinen johtaja, taruston mukaisesti nimetty ”Ukki Väinämöinen”⁹⁶ saapui karjalaiset pelastamaan⁹⁷. ”Bolshevikka” muodostui siis nopeasti hyödyttömyyden teeman merkittävämmäksi kuvaajaksi, eli karjalaisten pääviholliseksi, kun vastapuolella ollut kansallinen vapaus tuli hyödyn teeman mukaisesti vakavasti uhatuksi.

Bolševikit ja suomalaiskommunistit suuntasivat retorista voimaa nimenomaan luokkaristiriitoihin ja tämän valkoisten näkökulmasta hyödyttömän ”eripurin” lietsomiseen, jolla aktivoitiin luokkasotaa ja vastakkainasettelua karjalaisten kesken muun muassa Karjalan väliaikaista hallitusta⁹⁸ vastaan. Kommunistien yksinkertaistetun luokkasotaretoriikan voima oli paljon abstraktia kommunismia tehokkaampaa juuri sen yksinkertaisuuden vuoksi, eikä sitä voinut jättää huomioitta vastapuolella. Samalla tapaa valkoiset pyrkivät nostamaan esiin kotiin, perheeseen ja lapsiin liittyviä näkökulmia abstraktimpien poliittisten teemojen sijaan, mihin kommunistien voimakkaasti polarisoiva kielenkäyttö heitä osaltaan ohjasi.⁹⁹

Analyysini perusteella proletariaatti ilmestyikin Vienan Karjalan valkoisten retoriikkaan eräänlaisena peilikuvana ja itsereflektiona kommunistien kielenkäyttöön nähden. Tässä on suora yhtäläisyys Suomen sisällissodan retoriikkaan, koska myös sen aikana valkoinen osapuoli pyrki häivyttämään keskeisessä asemassa olleet yhteiskunnalliset ristiriidat ja korostamaan sodan olevan taistelua Venäjän hegemoniaa vastaan ”kansan” ja ”rikollisten” välillä.¹⁰⁰ Karjalassa proletariaatin luokkakäsitettä käytettiin käytännössä vastakäsitteenä ahkeralle ja yhtenäiselle ”kansalle”, eli tämä punaisten korostama proletariaatti oli enemmän rikkova, tuhoava ja kansan tahdon vastainen toimija.¹⁰¹

--- Mutta Venäjä on karjalaisten oikeutettuihin vaatimuksiin vastannut miehittämällä maan ja siten nujertanut heidän vapauspyrkimyksensä. Ja, pitääkseen pienen ja heikon kansamme vielä heikompana ovat venäläiset valmiit käyttämään mitä viheliäisim-

piä, ja inhoittavimpia keinoja. He jakavat meidät pursuihin ja työmiehiin, vaikka he hyvin tietävät, että me kaikki olemme samoja köyhiä karjalaisia.¹⁰²

Luokkaeroja korostavaa retoriikkaa vähäteltiin kutsumalla bolševikkeja valehtelijoiksi. Kerrottiin sarkastisesti, että he tulivat tarjoamaan Leninin keksimää ”ihmelääke svabodaa”, joka teki ”ramman käyväksi” ja ”sokean näkeväksi”, mutta tällöin karjalaisten piti luopua vastalahjaksi omista vapauden toiveistaan ja hallituksestaan. Muistutettiin, että bolševikit eivät kaihtaneet mitään keinoja, ”sillä kun ryssä ja bolshevikki yhdistyy samassa henkilössä, tulee siitä valheellisin ilmestys maailmassa”.¹⁰³ Petollisuus oli siis venäläisen ja venäläisyyteen samaistetun bolševikin perusominaisuus. Proletariaatin korostaminen heidän kärjistävän retoriikkansa kärkenä oli osa tätä suurta huijausta.

Petollisuuden ja viekkauuden käänttöpuolella oli rahvaan ”tyhmyys” ja ”yksinkertaisuus”, jolla petetylle rahvaalle osoitettiin hyödyttömyyden teeman mukainen kausaliteetti. Osa kansasta osoitti tätä ”pimeyttä” kumartaessaan bolševikeille, tai suomalaiskommunisteille, ja pettäessään samalla kansansa. He edustivat neuvostovallan näkökulmasta hyvää proletariaattia, mutta valkoisten näkökulmasta taas käänteisesti pahaa ja ”yhtenäisen kansan” joukosta ”huijattua” rahvasta.¹⁰⁴ Kuten neuvostovallan puhettavassa taistelu sosialistisen vallankumouksen puolesta, rahvaan yhtenäisyys ja usko omaan kansaan oli valkoisten ”taistelukäskey” elämästä ja kuolemasta:

Kansallisen kuoleman viikatemies hiipii kaikkialla ympärilämmme, venäläisyyden myrkkyy tunkeutuu kaikilta suunnilta kansanruumiiseemme. Sen vuoksi on Karjalan kysymyksen taistelukäskey: seisoo kansasi puolesta kaikkea venäläistä vastaan, olkoon se minkä karvaista tahansa.¹⁰⁵

Päätelmät

Proletariaatti oli neuvostovallan näkökulmasta vallankumouksen syy sekä monella tapaa sen seuraus. Ilman proletariaattia ei olisi voitu muodostaa sosialistisen vallankumouksen keskeistä narratiivia kansakunnat läpileikkaavana luokkasotana, jossa proletariaatti poistaisi porvariston maan päältä. Toisaalta proletariaatti vahvistettiin valituksi luokaksi sisällissodan avulla. Venäläinen yhteiskuntarakenne puristettiin sosialistisen maailmankuvan läpi, ja tuloksena syntyi vain yksi hallitseva luokka, joka poistaisi lopulta kaikki luokat.

Proletariaatti nähtiin myös Karjalassa retorisesti merkityksellisenä luokkana ja aitona apuna neuvostovallan rakentamisessa vallankumousjohtajien toiveiden mukaisesti. Vallan sanottiin kuuluvan ainoastaan tälle valitulle luokalle, jota neuvostovallan eliitti ja kaaderit isällisesti opastivat ja valvoivat toteutusta paikallistasolla. Siksi proletariaatin ulkopuolelle juuttuneet ryhmät, kuten kulakit, piti tuhota armotta ja lopullisesti. Kuten neuvostovallan argumentit ohjasivat, usko parempaan tulevaisuuteen oli pakollista. Jos epäilevä proletariaatti ei uskonut neuvostovaltaan ja sosialistiseen vallankumoukseen, siirtyi vihollisten puolelle.

Valkoisella, suomalais-karjalaisella puolella koko työtätekevän väestön asema nähtiin varsin eri tavalla. Proletariaatti oli osa yhtenäistä kansallisetnistä kansaa, jossa niin kutsutut porvarit, kulakit, työläiset, talonpojat ja kaikki muut yhteiskuntaluokat elivät yhdessä kollektiivisen kansan käsitteen alla. Valkoisten puhe-
tavassa etninen karjalaisuus suhteessa venäläisyyteen – johon myös bolševismi ja kommunismi liitettiin – oli yhtä erottava tekijä kuin proletariaatti porvarista punaisten kielessä. Kuten porvari tuhoaisi sosialistisen vallankumouksen, ”ryssä” suistaisi karjalaiset kadotukseen ja vapautensa menettämiseen pelkästään olemalla ”ryssä” tai ”ryssän” kanssa liitossa.

Retorisesti keskeisimmät tehokeinot painoutuivat hyödyn ja hyödyttömyyden kuvauksiin tutkimusrajaukseni mukaisesti. Eli mitä seurasi, jos neuvostovaltaa tuki; entä mitä seuraisi, jos sitä vastusti. Hyötyihin kuului toki tärkein: leipä elämän symbolina,

jota ei ollut siksi, koska lukuisat viholliset estivät neuvostovallan hyvät pyrkimykset. Mutta kuten sanottiin, tulevaisuudessa leipää varmasti olisi, jos taistelu riistäjiä vastaan voitettaisiin. Neuvostovallan suuren narratiiviin mukaan neuvostovalta oli ainoa proletariaatin oikeuksia tukeva aate, joten valinnan tulevaisuudestaan saattoi tehdä vain oikein tai väärin. Hyödyttömyys sitoutuikin usein viholliskuvaan, jolla dualistinen asetelma hyvän ja pahan taistelusta voitiin perustella tehokkaimmin.

Valkoisten retoriikassa hyödyn teema näkyi kansallisten piirteiden, kuten kielen ja kulttuurin kautta. Tähtäämällä yhtenäiseen ajatteluun ilman eripuraisuutta vapaus saisi mahdollisuuden kehittyä kansalliselle perustalle. Hyödyttömyys taas näkyi tämän ajattelun väheksymisenä, jolloin kommunistien korostamille luokkaristiriidoille jäi tilaa. Kommunistien ajattelussa petturit likvidoitii, mutta valkoisten puolella heidät enemmänkin tuomittiin henkisellä tasolla ulos kunnollisten karjalaisten joukosta.

Havaintojeni perusteella neuvostovallan kielessä karjalaiset proletaarit olivat tietoisiksi kommunisteiksi sivistettäviä, pitkäaikaisen riiston uhreja. Heidä piti opastaa voimallisesti, jotta karjalaiset ymmärtäisivät hetkensä koittaneen vapauden saavuttamiseksi ja kapitalistisen vihollisen kaatamiseksi. Karjalaiset nähtiin samassa hengessä valkoisten, suomalais-karjalaisten toimijoiden puolella. Alati tiivistynyt venäläisyyden uhka karjalaisuudelle ja Karjalan kansan tulevaisuudelle oli syy herätä taisteluun vapauden puolesta. Karjalan kommunistien ja valkoisten kielelliset painotukset olivat sinänsä hyvin erilaiset, mutta taistelu ”raatajarahvaan” vapaudesta yhdisti syvällisesti näitä aatteellisia vastakohtia.

Osapuolten tarjoaman idealistisen ”vapauden” ja valoisamman tulevaisuuden voitti lopulta vain harva karjalaisesta ”raatajarahvaasta”: 1920-luvun alun massapakolaisuuden, 1920–30-lukujen kollektivisaation ja Stalinin vainovuosien jälkeen Neuvostoliiton puolella asuneiden karjalaisten asemaa ratkottiin aseellisesti vielä toisen maailmansodan aikana vuosina 1941–44, kun Karjalan rajoja piirrettiin taas uudelleen eri ”isäntien” toimesta.

Viitteet

- 1 Venäjän Karjala on tässä artikkelissa Arkangelin ja Aunuksen kuvernementtien karjalaispainotteiset kunnat, joista pääosin muodostettiin vuonna 1920 Karjalan työkansan kommuuni (KTK). Alue oli kuvernementtien kunnallista ulottuvuutta suppeampi, mutta kattoi ne alueet, joilla kommuuni saatiin karjalaisenemmistöiseksi. Satunnaisesti näkökulmani kattaa kuitenkin vanhoja kuvernementtirajoja mukailevia alueita.
- 2 Figes 2021, 98–100, 114–120, 124–126; Jussila 2012, 50–64, 197–202; Wright 2012, 71–76, 83–86; Harjula 2007, 82–84, 102.
- 3 Wright 2012, 83–85, 222–225; Harjula 2007, 139–146, 252–258; Takala 2021, 139–145; Vituhnovskaja-Kauppala & Kauppala 2012, 309–320.
- 4 Ks. erit Ihalainen & Marjanen 2022, 65–72.
- 5 Ihalainen & Marjanen 2022, 65–72; Hyrkkänen 2002, 72, 134; Pocock 2009, 87–105; Wiesner, Haapala & Palonen 2017, 68–70.
- 6 Valkoiset ovat tässä artikkelissa synonyymi suomalais-karjalaisille, valkoisille poliittisille ryhmittymille Venäjän Karjalassa vuosina 1918–1922.
- 7 Ihalainen & Marjanen 2022, 65–72.
- 8 Ks. teemoista yleisesti esim. Wiesner, Haapala & Palonen 2017, 104–106.
- 9 Ks. esim. Nilov 2018, 149–160.
- 10 Muurmannin rautatieläisten lehti *Murmanskij Put* yhdistettiin *Izvestijaan* vuoden 1918 lopussa.
- 11 Nilov 2018, 111–112, 120–121, 433; Ylikangas 2004, 16–17, 81, 134–135.
- 12 Pietarin virallinen nimi vuosina 1914–1924.
- 13 Saarela 1996, 64–67; Nilov 2018, 49, 111–113, 119.
- 14 Ks. esim. Nevalainen 2022, 28–32, 187–194.
- 15 Kirjoittajan väitöstutkimus neuvostovallan käsitteellisestä rakentamisesta Venäjän Karjalassa 1918–1922 on parhaillaan valmisteilla Jyväskylän yliopistossa.
- 16 Ks. esim. Vituhnovskaja-Kauppala & Kauppala 2012.
- 17 Ks. esim. Dubrovskaja 2016.
- 18 Takala 2021.
- 19 Nevalainen 2022.
- 20 Figes 2021.
- 21 Jussila 2012, 26–33.
- 22 Lenin 1951, 151–158; Jussila 2012, 92–104, 121, 327–328.

- 23 Buharin & Preobraženski 2014, 95–97; Trotski 2014, 144–147; Lenin 1951, 151–158; Ks. myös Jussila 2012, 102–103, 108, 200–201, 322–332.
- 24 Lenin 1951, 268.
- 25 Lenin 1951, 268–270; Ks. myös Trotski 2014, 137–138.
- 26 Buharin & Preobraženski 2014, 95–97.
- 27 Jussila 2012, 93–96, 117–121, 230; Pipes 1995, 492–494; Kenez 1985, 50–58; Figes 2021, 133–138.
- 28 Takala 2021, 36–37; Dubrovskaja 2016, 32; Kangaspuro 2000, 159–160: Venäläisten lukutaito oli moninkertaisesti parempi kuin karjalaisten (n. 10 %), mutta silti vain noin 30 % tästäkin väestöosasta.
- 29 Gylling 1931, 60–61.
- 30 Takala 2021, 42–44; Nevalainen 2022, 171–173; Ks. myös Dubrovskaja 2016, 34–36.
- 31 Buharin & Preobraženski 2014, 94–95, 203–204; Trotski 2014, 149–150.
- 32 Buharin & Preobraženski 2014, 201–203; Bonnell 1999, 1–3, 21–28, 187–188; Figes 1997, 600–602; Figes 2021, 138–140; Salomaa 2018, 48–49.
- 33 Selkäpuolella ja rintamalla..., VKP:n järjestöjen ohjesääntö 1920, 9–10; ”Puna-armeijalaisten toinen konferenssi”, *Wapaus* 8.2.1920; Figes 1997, 600–602; Buharin & Preobraženski 2014, 232–233.
- 34 Bonnell 1999, 1–3, 21–28; Bogomjagkova 2018, 48–59.
- 35 Ks. erit. Aunala 2017.
- 36 Ks. esim. Nevalainen 2022, 136–154.
- 37 Vituhnovskaja-Kauppara & Kauppara 2012, 309–320.
- 38 Vituhnovskaja-Kauppara & Kauppara 2012, 309–320; Nygård 1978, 50–108; Harjula 2007, 252–258.
- 39 Ks. esim. Manninen 1982, 154–156, 161.
- 40 Tepora 2014, 118.
- 41 Ks. esim. Silvennoinen & Roselius 2019, 48–56, 64–65.
- 42 Stenius 2002, 356–360; Manninen 1982, 154–156, 161.
- 43 *Karjala vapaaksi! Karjalalle vakuutetun autonomian sisältö*, painettu Viipurissa 1921 salanimellä Karjalainen. Tekijät oikeasti O. Stenberg ja H. Kotonen.
- 44 Karjalainen 1921, 3.
- 45 Karjalainen 1921, 23–24; Stenius 2002, 355–356; Ks. myös Manninen 1982, 222–223.
- 46 Perelman 1996, 16–19.
- 47 Ks. esim. Figes 2021, 141–142, 184–185; Takala 2021, 164–173.

- 48 Lev Grigorevitš Geršanovitš (1880–1943), poliitikko ja journalisti Aunuk-
sessa 1920-luvun taitteessa.
- 49 ”Sredi derevenskoj bednoty”, *Izvestija* 3.10.1918, ”L. Geršanovitš”.
- 50 ”Sredi derevenskoj bednoty”, *Izvestija* 3.10.1918, ”L. Geršanovitš”.
- 51 ”Komitety bednoty”, *Izvestija* 17.9.1918; ”Elintarvikekysymys ja Neuvosto-
valta”, *Wapaus* 11.12.1918, ”K. Samoilova”; ”Maalaisköyhälistö, kommunisti-
sia osastoja perustamaan”, *Wapaus* 17.9.1918.
- 52 Perelman 1996, 101–102.
- 53 Ks. myös ”Kommunistien (bolshevikien) ohjelma”, *Wapaus* 4.9.1918; Vrt.
Suomeen Alapuro 2003, 541–542.
- 54 ”Dve zadatši”, *MP* 15.9.1918, ”N. Mtššerjakov”; Iskulauseet etulehdellä,
Izvestija 8.8.1918; ”Ne klejmite”, *OK* 23.3.1919, ”Svobodnyj”.
- 55 Figes 1997, 725–726; Jussila 2012, 379–381; Ks. myös Trotski 2014, 8–9.
- 56 ”Na subbotnike”, *OK* 27.3.1920, ”N. Slavjanskij”; Käännös: ”Ty - rabotnik,
ja - rabotnik, Znatšit, nado na subbotnik. Nam s tobog idti. Vsjakij trud
nam legtše puha. Jej, prokljataja razruha; Storonis’ s puti.”
- 57 Ks. myös Perelman 1996, 26–27.
- 58 ”Pervij subbotnik” *OK* 23.8.1919; ”Subbotniki”, *OK* 5.9.1919, ”Koinin”; ”5-j
kommunistišeskoj subbotnik”, *OK* 23.9.1919, ”Petrov”; Dubrovskaja 2016,
34–36; Ks. myös Trotski 2014, 8–9.
- 59 Figes 2021, 149.
- 60 Takala 2021, 164–166.
- 61 ”Työhön, työhön, työhön!”, *Wapaus* 12.3.1920; Figes 2021, 149; Trotski
2014, 8.
- 62 Perelman 1996, 34–36; Jussila 2012, 121, 236–237.
- 63 ”Vozzvanie k graždanam Povenetskogo uezda”, 1920, f. r-28, op. 1, d. 39/336,
l. 6ob., NARK; ”Prodovol’stvie i razverstki”, *OK* 3.9.1920, ”Tšasovennyj”;
”Tov. Trotskij ob obštšem položenii Sovetskoi Rossii”, *RP* 21.12.1920; Jus-
sila 2012, 236–237.
- 64 ”Vozzvanie k graždanam Povenetskogo uezda”, 1920, f. r-28, op. 1, d.
39/336, l. 6ob., NARK; Käännös: ”I tak tovarištši! Vse družno za rabotu,
doloj nesoznatel’nost’ i lenost’. Da zdravstvuet kollektivnyj trud i pobeda na
Trudovom fronte!”
- 65 Ks. esim. ”Tov. Trotskij ob obštšem položenii Sovetskoi Rossii”, *RP*
21.12.1920; ”Rauhan työhön”, *KK* 11.11.1920; Jussila 2012, 217–219, 237.
- 66 Kangaspuro 2000, 87–107; Takala 2021, 26–31, 139–145, 164–166.
- 67 Perelman 1996, 37–39.
- 68 ”Karjalan Työkansan Kommuunin väestölle”, *KK* 9.10.1920, ”Karjalan val-
lankumouskomitea”.

- 69 Takala 2021, 21–31; Ks. myös Nevalainen 2022, 22–23, 36–37.
- 70 ”Työläis- ja talonpoikaisnaisille Karjalassa”, *KK* 8.3.1921, ”Petroskoin Suomenk. kollektiivin Naisosasto”.
- 71 ”Tervehdys Vuokkiniemeltä Karjalan Työkommunille”, *KK* 30.10.1920, ”P.Lipkin”; ”Työläis- ja talonpoikaisnaisille Karjalassa”, *KK* 8.3.1921, ”Petroskoin Suomenk. kollektiivin Naisosasto”; ”Karjalan Työkansan Kommuunin väestölle”, *KK* 9.10.1920, ”Karjalan vallankumouskomitea”; Perelman 1996, 26–27.
- 72 Figes 2021, 31, 124–125, 136–138, 149, 180–181; Takala 2021, 163–176.
- 73 Gluhova, Dupak & Zaharova 2018b, 65–67, 72; Figes 1997, 617–618; Figes 2021, 124–125, 136–138.
- 74 ”Vozzvanie: Tovarištši ”bednjaki” derevni”, *Izvestija* 21.8.1918.
- 75 Dubrovskaja 2016, 35–36.
- 76 Buharin & Preobraženski 2014, 94.
- 77 Takala 2021, 26–31, 139–145; Silvennoinen & Roselius 2019, 177, 220–231, 259–267; Harjula 2007, 163–168.
- 78 ”Kak izbavit’sja bednjaku ot kulaka?”, *OK* 21.9.1919; Käännös: ”Vyhod dlja bednjaka samyj prostoj i samyj vernyj: gnat’ kulakov i vseh bogatšej iz sovetov, a inatše esli on jetogo ne sdelaet, opjat’ popadet v lapy derevenskih paukov-darmoedov”.
- 79 Perelman 1996, 26–27; Ks. retoriikasta esim. ”Kak izbavit’sja bednjaku ot kulaka?”, *OK* 21.9.1919.
- 80 ”Kaikille rosvojen kanssa Suomeen menneille työtätekeville karjalaisille”, 1922, f. r-549, op. 2, d. 8/90, l. 410–410ob, NARK; ”Karjalan työkansan kommuunin väestölle”, *Lentolehtinen* 1922, ”Karjalan alueen poliittinen osasto”, *KKi*; ”K našim vragam”, 1922, f. r-550, op. 1. d. 5/72, l. 62-62ob, NARK; ”Vihollisillemme”, *KK* 31.1.1922, ”Karjalan alueen poliittinen osasto”.
- 81 ”Karjalan piirin sotajoukkojen komentajan päiväkäsky”, 23.11.1921, *Lentolehtinen* 1921, ”Meževyh”, *KKi*; ”Prikaz № 1 Revoljutsionnogo voennogo komiteta Olonetskogo uezda”, 22.12.1921, f. r-56, op. 1, d. 2/16, l. 479, NARK; Perelman 1996, 26–27.
- 82 ”Karjalain, tahotko tulla venäläiseks?”, *KV* 15.12.1919; ”Karjalan rahvas”, *KV* 20.1.1920, ”O.A.L.”; ”Veljet karjalaiset”, *KV* 9.2.1920, ”Antti Vierma”; Roselius & Silvennoinen 2019, 48–50.
- 83 Antti Vierma (Tihanov) (1883–1942), Vienan Karjalan väliaikaisen toimikunnan puheenjohtaja 1919–1920.
- 84 ”Veljet karjalaiset”, *KV* 9.2.1920, ”Antti Vierma”.
- 85 ”Tilanteen selvittelyä karjalaisille”, *KS* 30.9.1918; ”Uhtuan heimojuhla ja kokoukset”, *KS* 30.9.1918.

- 86 ”Karjalain, tahotko tulla venäläiseksi?”, *KV* 15.12.1919; ”Karjalan mies. Sotilas”, *KV* 8.1.1920; ”Karjalan rahvas”, *KV* 20.1.1920, ”O.A.L.”.
- 87 Nevalainen 2022, 215–233: Karjalan ensimmäisillä maakuntapäivillä maaliskuussa 1920 muodostettiin Karjalan väliaikainen hallitus paikalle saapuneiden karjalaisten kuntien edustajien äänestyksen jälkeen.
- 88 ”Ottakaamme opiksemme”, *KV* 10.3.1920, ”T.”; ”Mikä on tärkeintä nykyhetkellä?”, *KV* 20.2.1920.
- 89 ”Ottakaamme opiksemme”, *KV* 10.3.1920, ”T.”.
- 90 Ks. esim. Nevalainen 2022, 140–143, 215, 229; Vienan Karjalan väliaikaisen toimikunnan nimitys sekä Karjalan väliaikainen hallitus kevästä 1920 alkaen.
- 91 ”Ottakaamme opiksemme”, *KV* 10.3.1920, ”T.”; ”Luottakaamme itseemme”, *KV* 15.9.1920, ”J. Rajamaa”.
- 92 ”Hyljättynekö?”, *KS* 5.8.1918, ”Karjalan Pekka”; ”Uhtuan heimojuhla ja kokoukset”, *KS* 30.9.1918; ”Mistä on kysymys?”, *KV* 14.10.1920; ”Ihmeläke svaboda”, *KV* 7.10.1920; ”Oi isänmaamme Karjala”, *KV* 7.10.1920, ”Aleksander Samulini”.
- 93 ”Mitä voitetaan yksimielisyydellä?”, *KV* 7.10.1920, ”Huoti Sinikivi”; ”Ihmeläke svaboda”, *KV* 7.10.1920; ”Mistä on kysymys?”, *KV* 14.10.1920; ”Mietelmiä Tarton rauhansopimuksen johdosta”, *KV* 11.11.1920; ”Kuka on ystävämme?”, *KV* 30.9.1920, ”O.A. Louhikoski”; ”Luottakaamme itseemme”, *KV* 15.9.1920, ”J. Rajamaa”; Ks. myös Nevalainen 2022, 216.
- 94 ”Huuto Karjalasta”, *KV* 24.8.1920, ”V.K.”.
- 95 ”Huuto Karjalasta”, *KV* 24.8.1920, ”V.K.”; Ks. myös ”Mitä me vaadimme?”, *KV* 1.9.1920, ”Risto Homanen”.
- 96 Tunkualainen Vaseli Levonen (syntyjään Vaseli Sidorov) (1855–1942).
- 97 Vituhnovskaja-Kauppalat & Kauppalat 2012, 318–319; Harjula 2007, 224–229; Roselius & Silvennoinen 2019, 48–50.
- 98 Nevalainen 2022, 227–233: Karjalan väliaikainen hallitus perustettiin Vienan Karjalan väliaikaisen toimikunnan korvaajaksi Uhtuan maakuntapäivien yhteydessä maaliskuussa 1920.
- 99 ”Kuulumisia Vienasta ja Aunuksesta”, *KS* 1.11.1919; ”Mistä on kysymys?”, *KV* 14.10.1920; ”Mitä voitetaan yksimielisyydellä?”, *KV* 7.10.1920, ”Huoti Sinikivi”; ”Luottakaamme itseemme”, *KV* 15.9.1920, ”J. Rajamaa”.
- 100 Manninen 1982, 161–162.
- 101 ”Kuulumisia Vienasta ja Aunuksesta”, *KS* 1.11.1919; ”Luottakaamme itseemme”, *KV* 15.9.1920, ”J. Rajamaa”; ”Kuka on ystävämme?”, *KV* 30.9.1920, ”O.A. Louhikoski”.
- 102 ”Kuka on ystävämme?”, *KV* 30.9.1920, ”O.A. Louhikoski”.

- 103 "Kuka on ystävämme?", KV 30.9.1920, "O.A. Louhikoski"; "Ihmelääke svaboda", KV 7.10.1920; "Luottakaamme itseemme", KV 15.9.1920, "J. Rajamaa".
- 104 "Tervehyisiä Karjalasta", KV 23.9.1920, "Kauro Karjalainen"; "Pakolaisen mieltä", KV 24.8.1920, "Pekka Kontu"; "Mitä voitetaan yksimielisyydellä?", KV 7.10.1920, "Huoti Sinikivi"; "Ihmelääke svaboda", KV 7.10.1920.
- 105 "Mistä on kysymys?", KV 14.10.1920.

Lähteet ja kirjallisuus

Arkistolähteet

Karjalan tasavallan kansallisarkisto (NARK)

f. r-28 Olonetskij gubispolkom (1918–1922)

f. r-56 Ispolkom Tulomozerskogo volostnogo Soveta (1918–1928)

f. r-549 Karoblispolkom (1920–1923)

f. r-550 Karrevkom (1918–1922)

Kansalliskirjasto (KKi)

Neuvosto-Karjala –1944 (lajittelematon aineisto)

Lehdistö

Izvestija Olonetskogo Gubernskogo Soveta (Izvestija)

Karjalan Kommuuni (KK)

Karjalaisten Sanomat (KS)

Karjalan Vartia (KV)

Murmanskij Put (MP)

Olonetskaja Kommuna (OK)

Rosta, Stennaja gazeta Pudožskogo otdela ROSTA (RP)

Wapaus

Alkuperäislähteenä käytetty kirjallisuus

Buharin, Nikolai & Preobraženski, Jevgeni (2014, alkup.1921), *Kommunismin aapinen*. Savon Kansan kirjapaino, Kuopio. Viitattu 17.11.2023: <https://sosialismi.fi/kirjat/nikolai-buharin-jevgeni-preobrazhenski-kommunismin-aapinen/>.

Karjalainen (Stenberg, O., & Kotonen, H.) (1921). *Karjala vapaaksi: Karjalalle vakuutetun autonomian sisältö*. Kirjapaino Ilmarinen, Viipuri.

Lenin, Vladimir (1951), *Valitut teokset kahdessa osassa, II osa*. Karjalais-Suomalaisen SNT:n valtion kustannusliike, Petroskoi.

Selkäpuolella ja rintamalla puna-armeijan osastoissa olevien VKP:n järjestöjen ohjesääntö (1920). V. K. P:n Suomalaisten Järjestöjen Keskus-Toimisto, Pietari

Trotsky, Lev (2014, alkup. 1921). *Terrorismi ja kommunismi*. Savon Kansan kirjapaino, Kuopio. Viitattu 17.11.2023: https://sosialismi.fi/verkkokirjasto/trotsky_terrorisimijakommunismi.pdf.

Tutkimuskirjallisuus

- Alapuro, Risto (2003). Vallankumous. Teoksessa Hyvärinen, Matti et al. (toim.) *Käsitteet liikkeessä: Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Vastapaino, Tampere, 519–568.
- Aunala, Aki. (2017, alkup. 2011). ”Valoa Karjalaan”: *Neuvostopropaganda Venäjän Karjalassa 1918–1922*. Karjalan Sivistysseura, Helsinki.
- Bogomjagkova, E. S. (2018). Krasnoarmeets. Teoksessa Oreh, E. A. (toim.), *Graždanskaja vojna v obrazah vizual’noj propagandy: Slovar’-spravotšnik*. Skifija-print/Sankt-Peterburgskij gosudarstvennyj universitet, Pietari, 48–59.
- Bonnell, Victoria E. (1999). *Iconography of Power – Soviet Political Posters under Lenin and Stalin*. University of California Press, Los Angeles.
- Dubrovskaja, Jelena (2016). Povsednevnost’ v tšrezvytšajnyh obstojatel’svah: graždanskaja vojna v Karelii – vremja ekstremal’nyh situatsij (1918–1920). Teoksessa Kaljagin, A. V. (toim.), *XX vek i Rossija: Obtšestvo, reformy, revoljutsii. Elektronnyj resurs: elektron. sb. Vyp. 4. – Elektron. dan*. Samara, 31–43. Viitattu 8.3.2024: http://sbornik.libsmr.ru/content/files/catalog1/sb20rus_04_0.pdf.
- Figes, Orlando (1997). *A People’s Tragedy: The Russian Revolution: 1891–1924*. Penguin Books.
- Figes, Orlando (2021). *Vallankumouksen Venäjä 1891–1991*. Kustannusosakeyhtiö Siltala, Helsinki.
- Gluhova, M. E., Dupak, A. A. & Zaharova, A. S. (2018). Kulak. Teoksessa Oreh, E. A. (toim.), *Graždanskaja vojna v obrazah vizual’noj propagandy: Slovar’-spravotšnik*. Skifija-print/Sankt-Peterburgskij gosudarstvennyj universitet, Pietari, 61–72.
- Gylling, Edvard (1931). Kymmenen vuotta Karjalan itsehallintaa. Teoksessa: Letonmäki, Lauri et al. (toim.), *Kymmenen vuotta Neuvosto-Karjalaa 1920–1930*. AKSNT:n TpKK, Petroskoi, 51–79.
- Harjula, Mirko (2007). *Venäjän Karjala ja Muurmanni 1914–1922: Maailmansota, vallankumous, ulkomaiden interventio ja sisällissota*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Hyrkkänen, Markku (2002). *Aatehistorian mieli*. Vastapaino, Tampere.
- Ihalainen, Pasi & Marjanen, Jani (2022). Käsitehistoria tutkimusasteena. Teoksessa Ihalainen, Pasi et al. (toim.), *Sanat siltana menneeseen: Kielelliset lähestymistavat historian tutkimuksessa*. Gaudeamus, Helsinki, 65–91.

- Jussila, Osmo (2012). *Neuvostoliiton tragedia: Utopiasta vankileirien saaristoksi*. Otava, Helsinki.
- Kangaspuro, Markku (2000). *Neuvosto-Karjalan taistelu itsehallinnosta: Nationalismi ja suomalaiset punaiset Neuvostoliiton vallankäytössä vuosina 1920–1939*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Kenez, Peter (1985). *The Birth of the Propaganda State – Soviet Methods of Mass Mobilization 1917–1929*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Manninen, Turo (1982). *Vapaustaistelu, kansalaissota ja kapina: Taistelun luonne valkoisten sotapropagandassa vuonna 1918*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Nevalainen, Pekka (2022). *Lunastamaton Viena: Suomalaiset siirtomaaherroina 1918–1920*. SKS Kirjat, Helsinki.
- Nilov, Vitali (2018). *Agent social'noj mobilizatsii: Sovetskaja petšat' Karelii v 1920—1930-e gg*. Izd-vo PetrGU: Petrozavodsk. Viitattu 23.2.2024: <https://elibrary.karelia.ru/book.shtml?id=29906#t20c>.
- Nygård, Toivo (1978). *Suur-Suomi vai lähiheimolaisten auttaminen: Aatteellinen heimotyö itsenäisessä Suomessa*. Otava, Helsinki.
- Perelman, Chaïm (1996). *Retoriikan valtakunta*. Vastapaino, Tampere.
- Pipes, Richard (1995). *Russia Under the Bolshevik Regime*. Fontana Press, London.
- Pocock, John (2009). *Political Thought and History – Essays on Theory and Method*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Roselius, Aapo & Silvennoinen, Oula (2019). *Villi itä: Suomen heimosodat ja Itä-Euroopan murros 1918–1921*. Tammi, Helsinki.
- Saarela, Tauno (1996). *Suomalaisen kommunismin synty 1918–1923*. Kansan Sivistystyön Liitto, Helsinki.
- Salomaa, Markku (2018). *Punaupseerien nousu ja tuho*. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- Stenius, Henrik (2003). Kansalainen. Teoksessa Hyvärinen, Matti et al. (toim.) *Käsitteet liikkeessä: Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Vastapaino, Tampere, 309–362.
- Takala, Irina (2021). *Taistelua ja kuolemaa: Neuvosto-Karjalan suomalaiset 1920–30-luvuilla*. Karjalan Sivistysseura ry, Helsinki.
- Tepora, Tuomas (2014). Heimoveljiä, valkobandiitteja, punikin perkeleitä: Valkoisen ja punaisen Suur-Suomen aate- ja tunnehistoriaa ennen toista maailmansotaa. Teoksessa Kirves, Jenni & Näre, Sari (toim.) *Luvattu maa: Suur-Suomen unelma ja unohdus*. Johnny Kniga, Helsinki, 69–129.
- Vituhnovskaja-Kauppala, Marina & Kauppala, Pekka (2012). Itäkarjalaiset eri kansallisten projektien subjekteina ja objekteina, 1917–1922. Teoksessa Takala, Irina & Solomests, Ilja (toim.) *Grani sotrudnišestva: Rossija i Severnaja Evropa / Facets of cooperation: Russia and Northern Europe*. University

- of Petrozavodsk, Petrozavodsk, 309–320. Viitattu 13.3.2024: <https://elibrary.petrso.ru/books/17040>.
- Wiesner, Claudia, Haapala, Taru & Palonen, Kari (2017). *Debates, Rhetoric and Political Action: Practices of Textual Interpretation and Analysis*. Palgrave Macmillan, New York.
- Wright, Alistair S. (2012). *The Establishment of Bolshevik Power on the Russian Periphery: Soviet Karelia, 1918–1919*. PhD thesis. University of Glasgow, UK. Viitattu 17.11.2023: <http://theses.gla.ac.uk/3105/>.
- Ylikangas, Mikko (2004). *Rivit suoriksi!: Kaunokirjallisuuden poliittinen valvonta Neuvosto-Karjalassa 1917–1940*. Kikimora Publications, Helsinki.